

Ўлжас СУЛАЙМОНОВ:

МОЕЛАРНИ ЕРДА УРМАИ, ДАШТАЛARNI ЮКСАЛИТИРМОК

Хайрлашув

Менинг залим сукут сақлар. Жим. Кўлимдан келганин барласин айтдим. Сукут сақлар мўйсафиyllар, соч-соколи олинганилар, олинмаганлар. Кани, эй зал, кўзгал энди юмшоқ креслолардан, Бўронга чик, Оқ йўл бўлсин сенга! Огу эмас, хушбўй тамаки сизнинг узун муштукларнингизга, капитанлар. Гўзал кониотлар ёр бўлсин сизга! Хозирла, Насиб этсин Яхши тушлар, яхши таомлар, яхши уйлар, ошхоналар, яхши гиламлар! Кўну кўшинилликка – ишончли дўстлар.

Мана, бир навижуон, Ато этсин сизга яхши фарзандлар, яхши эрни эса сўзсиз тонарсиз!

Ана, шоффер,
Мошин гами ўргайди қалбин,
Чўпоннинг кўнглига қил сифрас –
Кўзилатин мавсуми якин.

Мен ўйлайман:
Сизга фақат яхши каеб-корлар!
Сизга – яхши Америка,
яхши россиялар!
Эй, пойтахт
ва қишлоқ болалари!
Сизларга – зўр шоир,
окул арабблар!
Севинг, билинг,
тўғри тушувинг
бир-бирингизни
булајак ҳукуматларнинг аъзолари!
Уни ўйланг,
буни орзу қилинг,
яшантис лоақал эҳтиёткоррок!
Яшантис шоирлар васиати-ла:
улар сизга тиляр
фақат яхшилик!

Тунги тақъослар

Сен асалсан гўё,
эсладими – тишлар инграйди,
Сен – бир ҳазил,
ки дастиндан юрак ҳўнграйди,
Мен факирман, ким ҳам хафа қиласиди!
Дўзах кўрдим, энди жаннат истар дил.

Эҳ, нечун бошқалар сени севадир,
Севмагин, ў, улар одаммас, ахир!..
Кишнайди, нокаслар, ўҳчуб, ҳиқиллар,
Улар одам эмас, улар – йилқилар!
Тилларим тишиларни синдириганида,
Кўзим киприклини
кўйдиганида,
Айт,
барчасин кўриб туриб, дош бераб,
тагин
одам дея саналмоққа қолурми ҳаққим?

Тунлар қурбақадек бўзламасликининг
айт чорасини,

Мен сени севаман
бева – фарёдни,
балиқ – дарени,
тулиор – кенг яловини
севса қанчалик.

Мен сени севаман
ношуд – шуҳрат-ионини,
куёш – соф осмонини
севсанни янглини.

Сен зиқнисан, сенга яшаш осони,
менга ризкин тутди ҳатто гадо ҳам,
тўғчи гўдакка сут берган каби.
Ў, мен номард, Хайём бўлсайдим агар,
Ў, мен нокас, Ҳофиз бўлсайдим агар,
Ў, Махамбет бўлсайдим агар
Муродимга етардим балки!..
Фақат барча шеълар ёзиб битилган.
Шундай севандилар тугу даштда ҳам,
Шундай севандилар кувиаб, қон ютиб.
Ўзгача севини ҳам мумкини ёки?..

Мен сени севаман –
ўзим севандай!..

Шивир

Ў, қандайин зўр тонглар
Буюк Арабистонда!
Ошкор нозланар юзлар
Харир парда остида.

Чўл узра,
Оlam узра.
– Нимага?
– Иримига.
Қизларнинг сийнасидай
Сузар пирамидалар...

– Карвонбоши...
Карвонбоши...
Туялар сояди секин одимлар...
Ким келипти?
Хўжаларми
Ё саводагарлар?
Карвон билан ким келяпти?
– Одамлар...
Кўпинуқталар қуми бўйлаб
Жавоблар кудугинга...

Рус тилидан
Сироиддин САЙИД таржималари.

— Чеховнинг "Ҳамён" ҳикоясини ўқиганимисиз?

— Уқиганинан, нимайди? – дейди дин-ванда ёнбошлаб олган Олим обезай.

— Шарқда айнан шунга ўхшаш ҳикоят бор.

— Чехов шундан олиб кўчириб кўя конинг демоқимисиз?

Олим обезай қўйтиши остидаги ёстикни бошига олиб ҷаъланча ётиб шифтта тикилиб қолади.

— Йўқ, Үндай фикрдамасман.

— Баракалла. Чеховнинг кўплаб ҳикояларидан инсон қалтис бир вазиятида қолганда ёки даъжалоҳат ҳолатда унинг ботинида бир тушунисиз ҳаракат пайдо бўйлади, буни ёч ким изоҳлай олмайди, на танқиди, на ёзувчи. Чеховнинг ўзлиги шунда. Ўқини жарабаиди ана шу ички ҳаракатни сезиз қолсангиз, э-е-е, менда ҳам шундай бўлувди, бу менман-ку, десантиз Чехов сизни ўзига яқинлаштира. Унинг ўзлиги шунда. Буни ўнча-мунча ёзувчи энломайди, айниқса, ҳикояларда, – обезай тўшакда қўзилган кўйи иккни кўлини қанот қилади.

Обезай таг-томилири гапиради. Динёй адабиётининг бу ёнидан кириб нарийидан чиқишига уринган одам. Буни таномлажиб ўзига.

— Сиз унинг "Суддан олдинги тун" деган бир қўринишил пъесасини ўқиганмисиз? – дейман дабдурустдан.

— Нимайди?

Ўқимаган. Ушладим. Жон-жойидан ушладим. Бир ҳафтадирки менга Чеховдан сабоқ берган Олимбийнинг посонгисини пасайтириб қўйиш мавриди ҳозир. (Шу асар албанинг аввал чоп этилган китобидан берилмагандан, олий санъат даргоҳларидан ҳам тилга олингаслиги, чеховишунослар назаридан четда қолганини-ю, ўзбек тилига эса таржими ҳам қилинмаганини яхши билардим).

Обезай ўрнидан қўзгалди, диванга ўтди. Менга синичкалаб қараф турди.

— Хўш... Фикрингизни билмоқидим.

— Ўқимаган. Ушладим. Жон-жойидан ушладим. Бир ҳафтадирки менга Чеховдан сабоқ берган Олимбийнинг посонгисини пасайтириб қўйиш мавриди ҳозир. (Шу асар албанинг аввал чоп этилган китобидан берилмагандан, олий санъат даргоҳларидан ҳам тилга олингаслиги, чеховишунослар назаридан четда қолганини-ю, ўзбек тилига эса таржими ҳам қилинмаганини яхши билардим).

— Кетадими, музлеккина...

Обезай чўнтигандан сигарет оли, балконга чиқди. (Шу ўлтурни кўп тутатаркан). Босиб-боси чекди. Бирон ўнгайсизландид. Xонага қайтиб диванга чўкка, сўровим устига андава урдим:

— Хулас, Чехов шундай бир қўринишил майда пъесаси эмас.

— Ўзбек шағарларни соз бўйларди. Аслида бу тап-ташайр тасирсан чеховишил майда пъесаси эмас.

— Олим обезай қада-қада ўриб кулиб юборди. Баш чайқади.

— Тұхтанг, азизим. Тұхтанг! – у яна иккни кўлини қанот қилиди. — Биринчидан, ўша асарнинг скожетиги эътибор беринг. Унга ўзбек асари ҳам бормиди? – дейди дин-ванда.

— Сиз эмасда – эсимда, – дейман ўйлакка отилиб.

— Осмон тунд. Борлик тарант. Саҳароз суктида булатлур ишголида қолган. Дарвоғ-жононида кўкка санчилган чўққулар қўриқчилик қиласидан синчоатхонинг катта эшиги олдида обзейни кута бошладим. Ҳавонинг авзойидан обзейнинг орқаси тутиб тайсалашни ҳис килидим. Айттанимдай бўлди.

— Осмоннинг курсоғига курт тушип турбиди-ку, айланай молайдим, ёмғирда чўмилгиниз келдими?.. – обезай нороз гўнгиллари.

— Ҳечкиси ўйқ, қани юргурдик, обязай.

— Ҳечкиси ўйқ, қани юргур

ОНА ТИЛИМИЗНИНГ УЛКАН ЖОНКУЯРИ

Ўзбекистон Қаҳрамони, устоз Озод Шарафиддинов – замонавий ўзбек адабий танқидчилигининг ёркин намояндаси, атоқи жамоат арбоби, мөхир сўз санъаткори эди.

Унинг ўтиқир фалсафий қимматта эга ва адабиётшуносликнинг юксак намунаси бўлган асарлари, бадий таржималари, поэтика ва тил ҳакидаги сермазмун мақолалари жуда кўп. Олимнинг қаламида она тилимиз хазинасидағи ҳар бир сўз янгидан янги имкониятларини намоён қиласи, бекиёс фалсафий мазмун ва мөҳият касб этади.

Озод Шарафиддинов ижодида мавъият, миллий яхлатлик мумоммоси устувор мавзу саналар экан, олим учун унинг ўзас масаласи бўлган миллий тил, давлат тили, тил таълими, тил тараққиети ва соғлиғи каби масалалар етакчи бўлиши табиий. Зеро, ҳар бир даврда замоннинг пешкадам олимлари тил ва жамият муаммосига алоҳида эътибор қартишиган. Озод Шарафиддиновнинг она тили – ўзбек тили ҳакидаги қарашлари, мақолалари, чиқишлари олимнинг чукур билимни, шикоати ва маҳоратини ифодалаб туради. Ҳусусан, "Она тилим – ифтихорим, инха ганжинам", "Тилда ҳикмат кўп", "Тил илмининг даргаси", "Навоий сабоклари" каби мақола ва эссалери бевосита она тили ва унинг хусусиятлари ҳақида бўлса, бошқа кўллаб эссаларида ҳам йўл-йўлай ҳона тили, тил таълими, уни ривоҷлантириш муаммоларини кун тартибига кўяди.

Олимнинг "Она тилим – ифтихорим, инха ганжинам" мақоласи мумомлар қарорининг кенглиги, чу-

кур фалсафий мушоҳадаларга бойлиги, фикрларининг иммий асослилиги билан ажralib туради. Фикрлар марказида зоҳирлан ўзбекистон Қаҳрамони, Ҳалқ шоири Эркин Водхидовнинг "Она тилим" мақолоси таълими тургандек бўйса-да, ботинан қаралганда, бу нарса олимнинг йигилиб ётган фикрларини бир қолипга солиб, жамоатчилик эътиборига ҳавола этишига туртига бўлган.

О.Шарафиддиновнинг она тилимиз нафосати ҳакидаги фикрлари ўзига хос терапиига валимий асослилиги билан ажralib туради. Масалан, тилдаги миллий рух, аввало, ундаги ибора, макол, мatal ва кўчма маънояни бирликларда намоён бўлади. Буни тил ва жамият, тил ва тафқур муммоси билан шугулланган тилшунослар ва бошқа мутахассислар ҳам эътироф этишади. Бунга доир ўз фикрларини олим кўйидагича ифодалайди: "Минглаб ибораларимиз борки, улар ихамлиги, тўқислиги ва терапии жиҳатидан математик формулаларни эслатади.

Масалан, "йўғон чўзиладиган, ингичка узиладиган замонлар" деган ибора. Шу бешигина сўз замонида ку��-ку�� мақолаларда ифодаланган мазмун бор. Яна унинг образлилигига айтмайсизми? Осонги на эсда колишини айтмайсизми?

Тилшуносликка доир ўтиқир муаммолар ҳам олим нигоҳидан четда колмайди. Масалан, ўзбекистон ҳалқ ёзувчиси Одил Ёқубовнинг "Халқ сўзи" газетасида эълон килинган мақолосига алоҳида эътибор қартиди. Ўндаги тилимизнинг буғунги холати, унинг даҳлисизлиги, анъанавийликка ҳурмат билан қараш ҳакидаги фикрларини этиром билан эътироф этади.

Олим ўзбек тилининг ҳакиқий фидойлари сифатида ўзбекистон ҳалқ ёзувчилири А.Қаҳор, О.Ёқубов, Р.Қодиров, ўзбекистон ҳалқ шоири Э.Водхидов, таникли шифокор Ш.Хўжаев, ўзбекистон ҳалқ шоири Ориф Алимаксумов, мөхир таржимашунос Файбулла ас-Салом, атоқи тилшунослар А.Үрумов, С.Иброҳимовларининг хиз-

матларини алоҳида таъкидлайди хамда уларнинг тил ҳакидаги қарашларига, тилдан фойдаланиш маҳоратига юксак эҳтиёти билан муносабатда бўлади. Айниска, ўзбек бадий таржимашунослиги мактабининг асосчиси Файбулла ас-Саломнинг хизматларини улуғлаб, уни изтироб билан эслайди: "Шу муносабат билан таржима тўғрисида ўйлаб кетдим – раҳматлик. Файбулла ас-Салом «таржима тили»даги бунақа бесўнар-қайликлар, ўзбек тилини бузилишларга сира чида олмасди. Домла вафот этгандан кейин бунақа таржимонлар учун "Суляймон ўлиб, девлар кутулган (ёки кутурган)" замон келди, шекилли, яна беписандлик, пала-партишилилк кенг томир ё баюшади. Мен бу ўринда ҳам ҳаммабини мисоллар билан тўлдириб ташламоқчи эмасман. Фақат таржимон уларимни огоҳ кильмокчиманки, сўзма-сўз тўғри таржима қилинган матн ҳамма вақт ҳам ўзбек тилининг табиатига бутунлай мос келварамайди. Масалан, «С чем пришёл?» деган иборани "Қайси шамоллар учирди?" ёки "Кандай ҳабар келтиридин?" деб таржима килиш мумкинди, лекин "Нима билан келдинг?" деб таржима килиб бўлмайди. Бунақа мисоллар жуда кўп".

Олим тириклигига замон сийалмаган тилшунослардан бирни Отажон Хошимов ҳакида ҳам шундай ёзди:

"Ўзбек тилига давлат тили мақоми-

ни бериш ҳакидаги Қонун амал килаётган бир шароитда, атамалар яратишда, сўз кўллашда зиддиятли ҳатолар кузатилётган бир вазиятда Отажон Хошимовнинг ярим аср аввали айтиб кетган мулоҳазалари foят дикката лойикдир».

Қўринадики, О.Шарафиддинов тил ва тилшуносликнинг нозик ма-салаларини теран тушунгани ҳолда, бу борада «окни қорадан ажратиш»да ҳакиқиётини ватанларвр аллома каби мулоҳаза юритади. Бу борадаги мухим тадқиқотлар, қарашлар ва фикрларни журъат билан тафаккур тарозисида ўлчай олади.

Озод Шарафиддинов мөхир сўз

санъаткори бўлиш билан бирга, тил,

тильшунослик, тил таълими, тил тар-

ғиботчилири ва тадқиқотчилари ху-

сусида кимматли публицистик мақо-

лалар ёзди. Бунга доир ҳар бир ма-

салада адиб тил ва жамият, тил ва

таракқиёт, тил ва мағкура, тил ва

маънавият, тил ва руҳият муштарак-

лиги тамоилилари асосида ўз нук-

тай назарини байн килди. Бу фикр-

лар буғунги кунда оммалашаётган,

тиль таълимида унинг ҳаётйлигини

таъминлашга ҳизмат қилидиган праг-

мати. Йўналиш қарор топлаётган бир

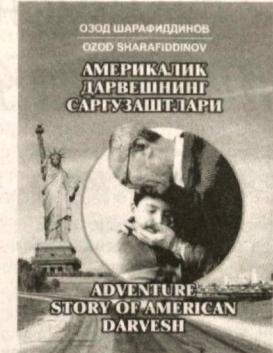
шароитда ўта зарур ва тил амалиёт-

ти масалаларида мухим методологи-

тик аҳамиятга молидир.

Хулкар ҲАМРОЕВА,

ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ НОМЗОДИ

АМЕРИКАЛИК ДАРВЕШНИНГ САРГЧАШТАЛАРИ

Ўзбекистон Қаҳрамони Озод Шарафиддиновнинг доктор Рональд Хонг ҳакидаги "Америкалик дарвешнинг саргузашлари" номли китоби нашардан чиқди.

Ҳаёт пайтларида устоз О. Шарафиддинов Тошкентдаги "Ногиронларга бегарас ёрдам кўрсатиши "NEW HOPE" – "Янги умид" халқаро Америка фонди" сиҳатохига тез-тез бориб турган. Чунки бу ернинг бош шифокори олимнинг кўп йиллик қадрдан дўсти Рональд Хонг бўлган.

Доктор Р.Хонг ўзбекистоннинг турли бурчакларидан не умидлар билан келган эрకак-аёл, бола-барака "хамдад" ногиронларга (доктор жаноб Рональд ўзи ясаган протез "оёқ"да юради) едиг-юргиб амалга оширайтган мулажа хизматларини кўрсатиб келган.

Мазкур китоб адиб Даҳдоҳ Нурий томонидан нашрда тайёрланган. Сўзбоши музаллифи Ирисмурод Абдулхакон.

Маълумот сифатида шуни таъкидлаш ўринлики, "NEW HOPE" – "Янги умид" халқаро Америка фонди мамлакатимизда 25 йилдан бўён фаолият кўрсатади.

Уюшма фаолиятидан

Мушомирда

Ёзувчилар уошмаси ва єшлар итифоқининг Сирдарё вилояти бўлимларин ҳамкорлигидан Янгиер шаҳриларти "Экобог" да Сардоба тумани ва Янгиер шаҳри єшлар жамоатлари ўтасида баҳру байт, мушоира бўлбай ўтди. Ушбу беллашувнинг табият кўйинда ташкил этилган тафтирга ўзгача жозиба багишлади.

Худумий босқицалар бошланди

Ёзувчилар уошмаси томонидан тасдиқланган режага мувофиқ ёш ижодкорларининг Зомин семинари ҳудудий босқицалар бошланди. Жиззах вилоятидаги Ҳамид Олимжон ва Зулфияномидаги ижодкорлар Самарқанд ҳамда Жиззах вилояти ёш ижодкорларининг "Истегъом мактаби" анъанавий анжуви мўни бўлбай ўтди. Тадбир иштирокчилари Ҳамид Олимжон, Зулфия ва Шароф Рашидов ҳайкаллари пойига гуллар кўйиб, устозлар хотирасига бағишилган ташкил этилган музейлар билан танишидилар.

Буюқ АРИБГА БАГИШЛАНИДИ

Фарғона вилояти ахборот-кутубхона марказида Ўзбек адабиётининг йирик наимонласи Абдулла Қодирли таваллудининг 125 йиллигига бағишилган тадбир бўлбай ўтди. Унда Фарғона давлат универсиети, Политехника институти профессор-иётуғиҷирилари иштирок этилар.

Кечи иштирокчилари Абдулла Қодирли ҳаётни ва ижодига бағишилган тадбирни ҳадисе Ҳамид Олимжон ва Зулфияномидаги ижодкорлар Сардоба туманинда Жиззах вилояти ёш ижодкорларининг "Истегъом мактаби" анъанавий анжуви мўни бўлбай ўтди. Тадбир иштирокчилари Ҳамид Олимжон, Зулфия ва Шароф Рашидов ҳайкаллари пойига гуллар кўйиб, устозлар хотирасига бағишилган ташкил этилган музейлар билан танишидилар.

Буюқ Арибга

Багишланади

Ёзувчилар уошмаси томонидан тасдиқланган режага мувофиқ ёш ижодкорларининг Зомин семинари ҳудудий босқицалар бағишилган тадбирни Ҳамид Олимжон таънидиди. Танловла ҳозирги замон ўзбек адабиётини севиб ўйқилинган отаҳон ва онаҳонлар ҳакамларини қизиқларни саволларига жавоб берилади.

Билимдодиги ва топкирлари билан ҳаммани лола-худударида таънидиди. Билимдодиги ва топкирлари билан ҳаммани лола-худударида таънидиди.

Билимдодиги

таънидиди.

Билим

